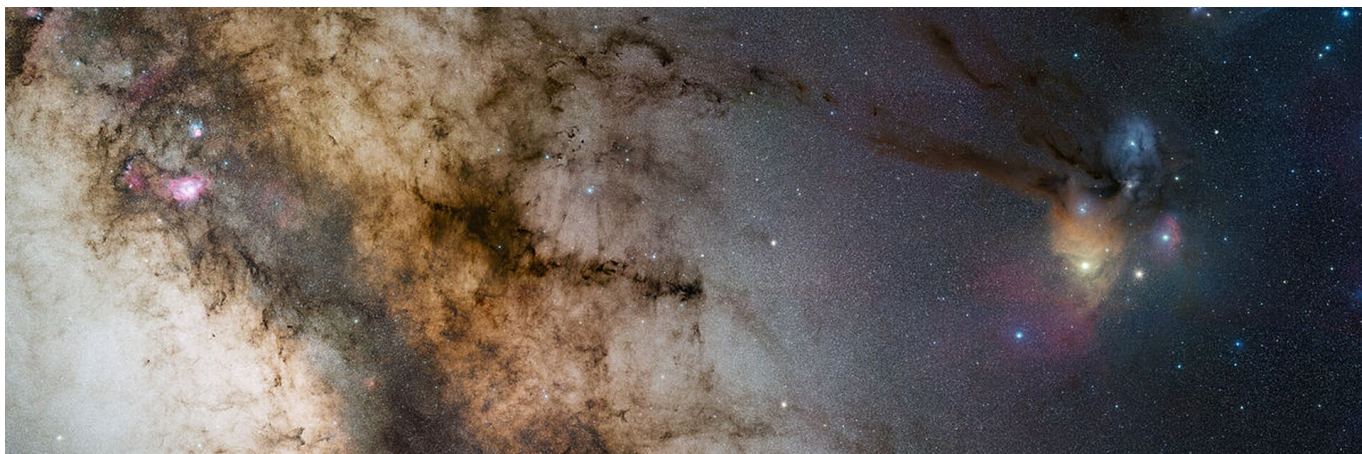

Wprowadzenie do hermeneutyki

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja TED](#)
- [Prezentacja TED](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Paul Ricoeur, *Struktura a hermeneutyka*.
- Źródło: Św. Augustyn, *O nauce chrześcijańskiej*, [w:] Barbara Markiewicz, *Od Filozofów jońskich do Pascala. Wybór tekstów*.

Wprowadzenie do hermeneutyki

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

((Paul Ricoeur

Struktura a hermeneutyka

[...] tradycja, rozumiana nawet jako przekaz jakiegoś depositum, pozostaje martwa jeśli nie jest nieustanną interpretacją tego depozytu: „dziedzictwo” nie jest zamkniętą paczką, która przechodzi z rąk do rąk nie będąc otwierana, ale skarbem, z którego czerpiemy pełnymi garściami i który poprzez samo to czerpanie odnawiamy. Każda tradycja żyje z łaski interpretacji, tylko za tę cenę trwa, to znaczy pozostaje żywa.

Źródło: Paul Ricoeur, *Struktura a hermeneutyka*.

Od czasów starożytności, dzieła filozoficzne wyjaśniają nam świat. Co jednak sprawia, że rozumiemy ich treść? I czy rozumiemy w sposób właściwy? Hermeneutyka powstała jako sztuka interpretacji tekstów. Nazwy tej, jako pierwszy, użył Arystoteles, nawiązując do postaci Hermesa, posłańca bogów. Hermes przekazywał komunikaty z Olimpu i jednocześnie objaśniał ludziom boskie przesłanie. Hermeneutyka nabrała znaczenia w średniowieczu i przez długi czas rozwijała się jako sztuka interpretacji tekstów

religijnych. Stała się metodą analizy tekstów literackich. Dzisiaj jest, mówiąc ogólnie, nauką o rozumieniu i w szerokim znaczeniu odnosi się do całej naszej kultury.

Twoje cele

- Wyjaśnisz źródło słowa „hermeneutyka”.
- Porównasz hermeneutykę z egzegezą.
- Zastanowisz się, czym są przekonania i w jaki sposób wpływają na ludzkie życie.
- Przemyślisz, jak rozwinęła się sztuka interpretacji tekstów od czasów starożytności.

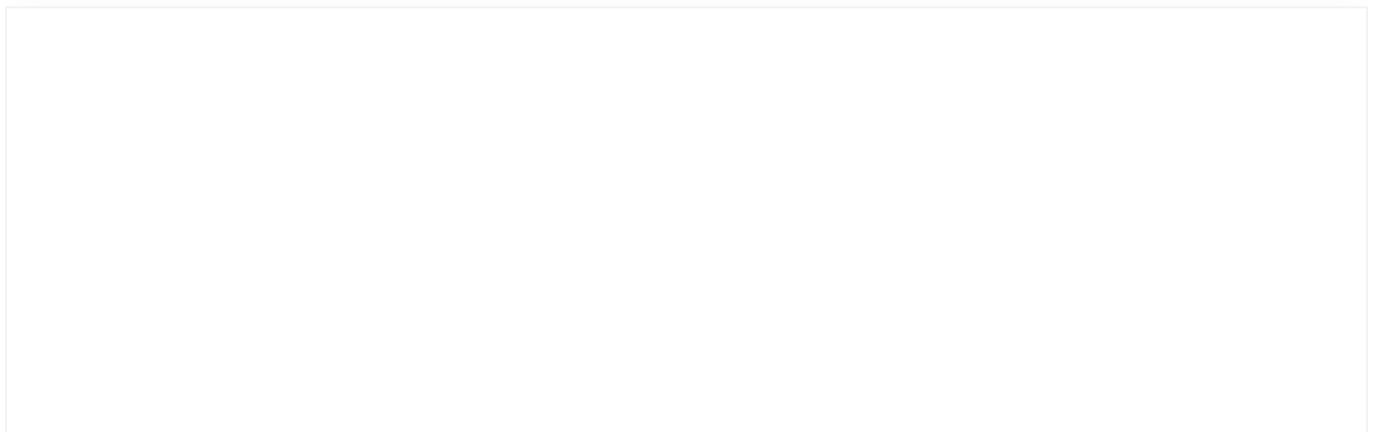
Przeczytaj

Historia hermeneutyki przed wiekiem XX: od interpretacji Homera, przez biblijną egzegezę po Schleiermachera i Dilthey'a

Większość z nas uważa, że pewne rzeczy rozumiemy, a innych nie, że pewne rzeczy rozumiemy lepiej, a inne gorzej. Często, kiedy czyjeś zachowanie, wypowiedź, jakaś sytuacja czy czytany tekst są dla nas niezrozumiałe, prosimy o wyjaśnienie. Mówimy na przykład: „Jak on mógł tak postąpić? Nie rozumiem tego”. W odpowiedzi oczekujemy wyjaśnień, dzięki którym będziemy mogli zrozumieć. Ale co to znaczy, że coś naprawdę zrozumieliśmy? Jak odróżnić prawdziwe zrozumienie od jego pozorów? Czy drugiego człowieka naprawdę można zrozumieć? Czy w akcie [empatii](#) rzeczywiście wczuwamy się rozumiejąco w drugiego człowieka, czy tylko tak nam się wydaje? Kiedy z czystym sumieniem możemy powiedzieć, że rozumiemy czyjąś wypowiedź albo tekst? A jeśli dwie osoby podają dwie odmienne interpretacje tego samego tekstu, jak mamy rozstrzygać, która z tych osób ma rację?

Te pytania można oczywiście zbagatelizować i powiedzieć, że może czasem nie ma pewności, jak coś rozumieć, ale przecież zazwyczaj wystarczy tylko przybliżone rozeznanie. Jednak w historii toczono przecież nieraz krwawe wojny wynikające ze sporu o właściwą wykładnię tekstu świętego. A dzisiaj, na przykład w polityce, podczas tzw. rozmów na szczycie, ileż zależy od poprawnej interpretacji gestu, sugestii czy jakiegoś niuansu zachowania! Rozumienie i interpretowanie towarzyszy nam codziennie, w najdrobniejszych nawet sprawach, którymi nieraz zamartwiamy się w nieskończoność, nie potrafiąc rozstrzygnąć, jak mamy rozumieć czyjąś wypowiedź czy gest. Takimi problemami, traktując je jako intelektualne i filozoficzne wyzwanie, zajmowała się grupa filozofów, których określa się zbiorowo mianem hermeneutów. [Hermeneutyka](#) bowiem to ogólnie nauka o rozumieniu.

Sens etymologiczny

Jako pierwszy terminu hermeneutyka (gr. *hermēneutikē*) na oznaczenie osobnego obszaru dociekań użył Arystoteles. Dzieło o tytule *Peri hermeneias* stanowi drugą część *Organonu*, czyli logiki. Słowa *hermeneutyka* Arystoteles używa tu w znaczeniu wyjaśniania, interpretacji, tłumaczenia, dlatego w tradycji tłumaczeń łacińskich tekst ten nosi tytuł *De interpretatione* – w średniowieczu był jednym z najczęściej czytanych i komentowanych tekstów filozoficznych. Poświęcony jest badaniom języka pod kątem możliwości wyrażenia prawd logicznych i empirycznych. Każda wypowiedź zmusza jej odbiorcę do interpretacji, wypowiedź jest pośrednikiem, który wskazuje odbiorcy jakiś sens, który ma na myśli nadawca tej wypowiedzi. Arystoteles bada język pod kątem narzędzi, jakich nam na tym polu dostarcza.

Źródło: Sonse, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 2.0.

Hermes i hermeneutyka

W ten sposób Paul Ricoeur interpretuje mit o grzechu pierworodnym. Rozumienie spraw dobra i zła człowiek zawdzięcza swemu występкови, tj. zjedzeniu zakazanego owocu. Właśnie rozumienie jest owym zakazanym owocem. Z tej perspektywy można być może mówić, że myślenie zmierzające do rozumienia jest właściwym grzechem pierworodnym rodzaju ludzkiego. Kiedy chcemy coś zrozumieć, powielamy mityczny gest Adama sięgającego po

Wywodzenie hermeneutyki od Hermesa podsuwa możliwość mitologicznej wykładni istoty problemu rozumienia. Możemy wnosić, że rozumienie jako takie nie przysługuje człowiekowi z natury, lecz jest mu niejako udzielane przez jakieś siły wyższe, tutaj przez bogów olimpijskich (za pośrednictwem Hermesa). Interpretacja ta znajduje swoje zastosowanie m.in. w chrześcijaństwie, gdzie (w niektórych przynajmniej ujęciach) ludzkie możliwości poznawcze uzależnione są całkowicie od boskiego objawienia lub iluminacji. Z tej perspektywy można także ujmować misję Sokratesa, którą tak

jabłko. Tymczasem, jak poucza nas św. Augustyn, podstawą myślenia jest wiara, czyli rezygnacja z autonomii myślenia.

Źródło: Michelangelo, Wikimedia Commons, domena publiczna.

sugestywnie ukazuje Platon w *Obronie Sokratesa*, tj. że działalność filozofa, inspirowana orzeczeniem wyroczni w Delfach, ma na celu wykazanie źródłowej ludzkiej niewiedzy. Ludzkie roszczenia do

rozumienia czegokolwiek w sposób mniej lub bardziej wyczerpujący, a przede wszystkim **autonomiczny**, mogą więc być interpretowane jako bluźnierstwo czy grzech. Hermes, oprócz tego, że był posłannikiem bogów, był również bogiem złodziei – czy rozumienie może być interpretowane jako rodzaj kradzieży? Konsekwentne rozwijanie tej myśli ukazuje, że rozumienie może być jednak przez człowieka osiągnięte dzięki jego autonomicznemu wysiłkowi, lecz uzyskane na tej drodze, zawsze jest związane ze złamaniem jakiegoś **tabu**.

Hermeneutyka jako egzegeza w średniowieczu

Inną rolę hermeneutyka odgrywała w średniowieczu. Zaczęła oznaczać **metodę interpretacji tekstu**, przy czym, w zależności od tradycji filozoficznej i typu tekstu, przyjmowano wiele odmiennych hermeneutyk. Najważniejsze z nich związane były z interpretacją Pisma Świętego. Jednym z pierwszych ważnych dzieł należących do tej tradycji jest *De doctrina christiana* św. Augustyna – książka ta stanowi szczegółową teorię **egzegezy** (zasad interpretacji) Biblii. Zdaniem badaczy hermeneutyki, jest to pierwszy w historii fachowy i spójny tekst dotyczący szczególnej metody egzegezy tekstu pisanego.

((Św. Augustyn

O nauce chrześcijańskiej

Hermeneutuka

Człowiek bojący się Boga pilnie doszukuje się Jego woli w Piśmie świętym. Zdobywszy już łagodność dzięki pobożności, niechaj nie lubuje się w prowadzeniu sporów. Winien ponadto być wyposażony w znajomość języków, żeby nie musiał zastanawiać się nad nieznanymi słowami i wyrażeniami. Posiadać także powinien wiedzę o rzeczach koniecznych, żeby nie okazało się, iż nie zna istoty albo cech właściwych temu, co zostało wyrażone w formie przypowieści. Posługując się tekstem poprawnym, zdobytym dzięki pilnej i dokładnej pracy korektorów, uzbrojony w taki sposób [...] niech przystąpi do roztrząsania i rozwiązywania niejasności Pisma Świętego [...]

Staranności oraz niezwyklej dokładności domagają się niejasności wynikające z terminów użytych przenośnie [...] Przede wszystkim strzec się trzeba, żeby wyrażen metaforycznych nie rozumieć dosłownie. Do tego odnosi się powiedzenie Apostoła: „Litera bowiem zabije, duch zaś ożywia”. Bo skoro wyrażenie metaforyczne bierze się tak, jakby ono było dosłowne, to rozumiemy kategoriami cielesnymi. Nic też nie nazywa się słuszniej śmiercią duszy niżeli dosłowny sposób rozumowania, gdyż przez niego inteligencję, którą przewyższamy zwierzęta, podporządkowujemy ciału.

Źródło: Św. Augustyn, *O nauce chrześcijańskiej*, [w:] Barbara Markiewicz, *Od Filozofów jońskich do Pascala. Wybór tekstów*.

Słownik

autonomia

(gr. *autonomia* – niezależność, samodzielność) samodzielność i niezależność w decydowaniu o sobie; w etyce: niezależność od norm etycznych zewnętrznych, innych niż własne sumienie

egzegeza

(gr. *exegesis* – objaśnienie, tłumaczenie) objaśnianie filologiczne tekstów

empatia

(gr. *empathia*) umiejętność wczuwania się w stan wewnętrzny drugiej osoby

hermeneutyka

(gr. *hermeneutikos* – dotyczący objaśniania) podstawowa metoda rozumienia wytworów kultury przez duchowe zbliżenie się do nich

tabu

(polinez. *tapu* – zakazany) według wierzeń ludów pierwotnych: zakaz stykania się z pewnymi przedmiotami, osobami, zwierzętami lub dokonywania pewnych czynności, którego naruszenie miało powodować karę sił nadnaturalnych; też: przedmiot, osoba, zwierzę itp. objęte tym zakazem; nietykalna świętość; to, o czym się nie mówi lub co jest zakazane

Prezentacja TED

Polecenie 1

Wysłuchaj wykładu prof. Tadeusza Gadacza i odpowiedz na pytanie: czym są przekonania i w jaki sposób wpływają na nasze życie?

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DcHGeu5hC>

Czym są przekonania i w jaki sposób wpływają na nasze życie? Pierwsza część wykładu prof. Tadeusza Gadacza
Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0, muzyka: "Mirage", "Sneaky snitch", "Destiny day", "Wholesome" Kevin MacLeod, incompetech.filmmusic.io.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Przekonania*.

Polecenie 2

Odpowiedz na pytanie: w jaki sposób filozofowie hermeneutyczni tłumaczyli proces kształtowania się przekonań?

Prezentacja TED

Polecenie 1

Zapoznaj się z drugą częścią wykładu prof. Tadeusza Gadacza, a następnie wyjaśnij różnicę między przekonaniami otwierającymi i zamykającymi. Podaj własne przykłady obu z nich.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DDHnh4s5J>

Czym są przekonania i w jaki sposób wpływają na nasze życie? Druga część wykładu prof. Tadeusza Gadacza
Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału

Polecenie 2

Odpowiedz na pytanie, jak wspomniane w filmach „przekonania epokowe” wpływają na rozumienie świata (czy w ogóle wpływają)? Podaj przykłady słów, gestów lub zachowań, które dzisiaj interpretuje się inaczej niż we wcześniejszych epokach.

Ćwiczenie 1

Spośród poniższych określeń wybierz jedno, które najlepiej określa, czym są przekonania.

☐ Są to opinie ludzi wierzących.

☐ Są to hipotezy możliwe do zweryfikowania na drodze doświadczenia.

☐ Są to przeświadczenia, których nie da się naukowo udowodnić.

☐ Są to opinie ludzi niewierzących.

☐ Są to idee pochodzące z intelektu.

Ćwiczenie 2

Odpowiedz na pytanie, w jakich sytuacjach uruchamia się tzw. myślenie mitologiczne?
Poszukaj własnego przykładu takiej sytuacji, a następnie opisz ją.

Praca domowa

Napisz esej filozoficzny, w którym, odwołując się do wykładu prof. Tadeusza Gadacza oraz swojej wiedzy o hermeneutyce, odpowiesz na pytanie: czy człowiek jest w stanie zrozumieć drugiego człowieka?

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Wprowadzenie do hermeneutyki

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

12. Egzystencjalizm. Uczeń:

4) charakteryzuje jeden z następujących kierunków filozofii XX wieku: filozofia życia, hermeneutyka, personalizm, filozofia dialogu;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przedstawia źródło słowa „hermeneutyka”;
- wskazuje przykłady operacji myślowych o charakterze hermeneutycznym w filozofii starożytnej i średniowiecznej;
- określa, czym są przekonania i w jaki sposób wpływają na ludzkie życie.
- rozważa, jak rozwinęła się sztuka interpretacji tekstów od czasów starożytności.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.
2. Nauczyciel prosi uczniów, żeby zastanowili się, co wpływa na interpretację różnych tekstów, gestów, symboli, zdarzeń.

Faza wprowadzająca:

1. Po zalogowaniu na platformie nauczyciel prezentuje (na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika) temat lekcji oraz cele zajęć. Omawia lub ustala razem z uczniami kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: skąd się wzięło określenie *hermeneutyka*? Co jest przedmiotem hermeneutyki? Przykłady poszukiwań hermeneutycznych z okresu antyku i średniowiecza.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Prezentacja TED”. Odczytanie polecenia do multimedium: *czym są przekonania i w jaki sposób wpływają na nasze życie?* Wspólna praca całego zespołu klasowego nad odpowiedziami.
2. **Praca z drugim multimedium.** Uczniowie zapoznają się z materiałem w sekcji „Prezentacja TED”. Klasa dzieli się na grupy. Każdy zespół opracowuje odpowiedzi do poleceń i ćwiczeń. Po wyznaczonym przez nauczyciela czasie liderzy grup odczytują propozycje. Nauczyciel komentuje rozwiązania uczniów.
3. Uczniowie rozmawiają, podając swoje – przygotowane przed lekcją – przykłady różnych interpretacji tych samych gestów, zdarzeń czy tekstów. Rozmowa powinna prowadzić do identyfikacji czynników wpływających na różnice w interpretacji.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli?
2. Nauczyciel zadaje uczniom pytania podsumowujące, np. *Czym jest i skąd się wzięła hermeneutyka? W jaki sposób filozofowie hermeneutyczni tłumaczyli proces kształtowania się przekonań?*

Praca domowa:

1. Napisz esej filozoficzny, w którym, odwołując się do wykładu prof. Tadeusza Gadacza oraz swojej wiedzy o hermeneutyce, odpowiesz na pytanie: czy człowiek jest w stanie zrozumieć drugiego człowieka?

Materiały pomocnicze:

- Eco U., *W poszukiwaniu języka uniwersalnego*, Gdańsk 2002.
- Januszkiewicz M., *W-koło hermeneutyki literackiej*, Warszawa 2007.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Prezentacja TED” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.